

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

*ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ*

Հետազոտության թեման՝ Խաղային տեխնոլոգիաների
կիրառումը տարրական դպրոցում

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Սեդա Ֆրունզի Խաչատրյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի Ս. Հովսեփյանի
անվան թիվ 116 հիմնական դպրոց

Երևան 2023

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
1. Կրտսեր դպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունները.....	5
2. Խաղը որպես երեխայի անհատական կարողությունների զարգացման միջոց..	6
3. Դիդակտիկ խաղը որպես ինտելեկտուալ զարգացման միջոց.....	9
4. Ուսուցումը և դրա դերը կրտսեր դպրոցական տարիքում մտավոր գործընթացների զարգացման գործում.....	11
Եզրակացություն.....	16
Գրականության ցանկ.....	18

Ներածություն

Երեխաների ճանաչողական և մտավոր կարողությունների զարգացման խնդիրն այսօր ժամանակակից հասարակության մեջ շատ **արդիական է**, հատկապես կրտսեր դպրոցականների ճանաչողական կարողությունների զարգացման խնդիրը, քանի որ տարրական դպրոցական տարիքը ամենակարևոր զգայուն շրջանն է, որի վրա դրված է անձի հետագա զարգացումը:

Ինտելեկտուալ կարողությունների զարգացման հիմքում ընկած են ուշադրության, մտածողության, հիշողության զարգացումը: Հատկապես կարևոր է ինտելեկտուալ կարողությունների զարգացումը, ինքնուրույն մտածողության զարգացումը: Հասարակության մեջ կա բարձրակարգ մասնագետների պակաս, ովքեր ունակ են խորը և ինքնուրույն մտածել:

Երեխան ինքնուրույն մտածողության զարգացմանը զուգահեռ զարգացնում է խոսքը, որը կազմակերպում և հստակեցնում է միտքը, թույլ է տալիս արտահայտել այն ընդհանրացված՝ առանձնացնելով կարևորը երկրորդականից: Մտածողության զարգացումն ազդում է նաև մարդու դաստիարակության վրա: Երեխան զարգացնում է բնավորության դրական գծեր և իր մեջ լավ որակներ զարգացնելու անհրաժեշտություն՝ աշխատունակություն, ինքնուրույն մտածելու և ճշմարտությանը հասնելու կարողություն, պլանավորել գործողությունները, ինչպես նաև ինքնաստիքապետում և համոզմունք, սեր և հետաքրքրություն առարկայի նկատմամբ, շատ բան սովորելու և իմանալու ցանկություն: Այս ամենը անհրաժեշտ է երեխայի հետագա կյանքի համար: Ինտելեկտուալ կարողությունների զարգացումը թուլացնում է հոգեբանական սթրեսը ուսուցման ընթացքում, կանխում է ուսումնական ձախողումը և պահպանում է առաջադիմությունը:

Ուսուցման գործընթացն իրականացնելիս ուսուցիչը բնականաբար պետք է հաշվի առնի սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները: Ինչպես հայտնի է, նախադպրոցական տարիքում երեխայի առաջատար գործունեությունը խաղն է: Բայց ժամանակն անցնում է, ու երեխան մեծանում է ու դառնում դպրոցական: Իսկ կրտսեր դպրոցական տարիքում առաջատար գործունեությունը ուսումնառությունն է: Ուստի, որպեսզի երեխան հաջողությամբ հարմարվի դպրոցական կյանքին, անհրաժեշտ է

սահուն անցում կատարել գործունեության մի տեսակից մյուսին: Դա անելու համար ուսուցիչը դասերին օգտագործում է տարբեր տեսակի խաղային տեխնիկաներ՝ կրթական խաղեր: Նա կարող է դրանք ներառել թե՛ դասարանական, թե՛ արտադասարանական գործունեության մեջ: Խաղերը պետք է կրեն ուսուցողական կամ կրթական բնույթ: Նրանց նպատակն է ընդլայնել իրենց մտահորիզոնը, ձևավորել սեփական աշխարհայացք և հետաքրքրություն կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների նկատմամբ: Եվ այստեղ առաջին տեղում են ինտելեկտուալ բնույթի խաղերը:

Այս աշխատանքի **նպատակն է՝** ուսումնասիրել խաղային տեխնոլոգիաների կիրառումը տարրական դպրոցական տարիքում:

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է լուծել հետևյալ **խնդիրները՝**

1. Ուսումնասիրել կրտսեր դպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունները.
2. Խաղը դիտարկել որպես երեխայի անհատական և ինտելեկտուալ կարողությունների զարգացման միջոց.
3. Ներկայացնել ուսուցումը և դրա դերը կրտսեր դպրոցական տարիքում մտավոր գործընթացների զարգացման գործում:

Կրտսեր դպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունները

Կրտսեր դպրոցական տարիքը 6-7-ից մինչև 10-11 տարեկանն է, որը բնութագրվում է երեխայի կյանքում ամենակարևոր հանգամանքով՝ առաջատար գործունեության փոփոխմամբ՝ խաղային գործունեությունից դեպի ուսումնական գործունեություն [2, էջ 48]:

Մտավոր զարգացման կենտրոնում առաջ է քաշվում կամայականության ձևավորումը (պլանավորում, գործողությունների ծրագրերի իրականացում և վերահսկողություն): Նկատվում է ճանաչողական գործընթացների բարելավում (ընկալում, հիշողություն, ուշադրություն), բարձրագույն մտավոր գործառույթների ձևավորում (վերբալ հաղորդակցում և տրամաբանական մտածողություն), ինչը թույլ է տալիս կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխային կատարել ավելի բարդ մտավոր գործողություններ՝ համեմատած նախադպրոցականի հետ:

Սովորելու համար բարենպաստ պայմանների և մտավոր զարգացման բավարար մակարդակի դեպքում այս հիմքի վրա առաջանում են տեսական մտածողության և գիտակցության զարգացման նախադրյալներ: Այս տարիքում է, որ երեխան առաջին անգամ սկսում է հստակ գիտակցել իր և ուրիշների հարաբերությունները, հասկանալ վարքի սոցիալական դրդապատճառները, բարոյական գնահատականները, կոնֆլիկտային իրավիճակների նշանակությունը, այսինքն՝ աստիճանաբար մտնում է գիտակցական փուլ՝ անհատականության ձևավորում:

Կրտսեր դպրոցականների հոգեբանական բնութագիրը

1. 7 տարվա ճգնաժամը երեխայի սոցիալական «ես»-ի ծննդյան շրջանն է: Ճգնաժամի առանձնահատկությունները՝ արժեքների վերագնահատում, փորձի ընդհանրացում, երեխայի ներքին կյանքի առաջացում, ակտի իմաստային կողմնորոշված հիմք, մանկական ինքնաբուխության կորուստ [1, էջ 24]:
2. Զարգացման սոցիալական իրավիճակը կրտսեր դպրոցական տարիքում. Երեխան դպրոց մտնելուն պես ստեղծվում է զարգացման սոցիալական նոր իրավիճակ: Ուսուցիչը դառնում է զարգացման սոցիալական իրավիճակի

կենտրոնը: Կա այսպիսի տարբերակում՝ Երեխան - Մեծ → երեխա - ծնող և երեխա-ուսուցիչ → ուսուցիչ երեխա և հասակակից - հասակակից:

3. Ուսումնական գործունեություն՝ որպես առաջատար գործունեություն: Այսպիսով, կրտսեր դպրոցական տարիքում ուսումնական գործունեությունը դառնում է առաջատարը: Ուսումնական գործունեությունը աշակերտի գործունեության հատուկ ձև է, որն ուղղված է իրեն որպես ուսուցման առարկա փոխելուն: Յուրաքանչյուր գործունեություն բնութագրվում է իր առարկայով: Առաջին անգամ աշակերտն ինքը դառնում է ուսումնական գործունեության առարկա, նա փոխվում է գործունեության ընթացքի կամ իր «ես»-ի մեջ:

4. Նորագոյացություններ - կա ինտենսիվ ինտելեկտուալ զարգացում, «հիշողության դոմինանտմանը փոխարինում է մտածողությունը, ստեղծվում են նախադրյալներ չափահասության զգացողության զարգացման համար:

Այսպիսով, կրտսեր դպրոցական տարիքի հիմնական հոգեբանական նորագոյացություններն են՝

1. Բոլոր մտավոր գործընթացների մեծ թափով զարգացումը, դրանց ներքին միջնորդությունը, որն առաջանում է գիտական հասկացությունների համակարգի յուրացման շնորհիվ:

2. Ուսումնական գործունեության զարգացման արդյունքում սեփական փոփոխությունների գիտակցում:

Այս բոլոր ձեռքբերումները ցույց են տալիս երեխայի անցումը հաջորդ տարիքային շրջանին, որն ավարտում է մանկությունը:

Խաղը որպես երեխայի անհատական կարողությունների զարգացման միջոց

Խաղը, որպես առաջատար գործունեություն, ի հայտ է գալիս նախադպրոցական տարիքում: Այս տարիքի երեխաներն իրենց ժամանակի մեծ մասն անցկացնում են խաղեր խաղալով, և այդ ընթացքում խաղերն անցնում են զարգացման բավականին նշանակալից ճանապարհով՝ օբյեկտիվ և խորհրդանշականից մինչև սյուժետա-դերային խաղ՝ կանոններով:

Այն պահից, երբ երեխան մտնում է դպրոց, դաստիարակչական գործունեությունը դառնում է առաջատար գործունեություն, իսկ խաղը հետին պլան է մղվում: Երբ կրտսեր դպրոցականները զարգացնում են կրթական գործունեություն, ձևավորվում և զարգանում է այս տարիքի կենտրոնական նոր ձևավորում՝ տեսական գիտակցության և մտածողության հիմքերը և դրանց հետ կապված կարողությունների հիմքերը (արտացոլում, վերլուծություն, պլանավորում և այլն):

Ուսումնական գործունեության միջոցով տեսական գիտելիքների յուրացումն ամբողջությամբ իրականացվում է, երբ այն զուգակցվում է խաղի հետ: Իմացական հետաքրքրությունների տեսքով կրթական գործունեության անհրաժեշտության նախադրյալները առաջանում են տարրական դպրոցական տարիքի երեխայի մոտ՝ այուժետային խաղի մշակման գործընթացում, որի շրջանակներում ինտենսիվ ձևավորվում է երևակայությունը և խորհրդանշական գործառույթը: Դերախաղը նպաստում է երեխայի ճանաչողական հետաքրքրությունների զարգացմանը: Երեխայի բավականին բարդ դերերի կատարումը ենթադրում է, որ երևակայության և սիմվոլիկ գործառույթի հետ մեկտեղ նա ունի նաև տարբեր տեղեկություններ շրջապատող աշխարհի, մեծահասակների մասին և այդ տեղեկատվությունը ըստ բովանդակության կողմնորոշվելու կարողություն: Խաղի անհրաժեշտ տարրը, երևակայական իրավիճակը ներկայացնում է երեխայի կուտակված գաղափարների փոխակերպումը [3, էջ 121]:

Երևակայական պատկերը հանդես է գալիս որպես խաղային գործունեության ծրագիր: Դերային խաղերը, որոնք հարուստ սնունդ են տալիս երևակայությանը, թույլ են տալիս երեխային խորացնել և համախմբել արժեքավոր անհատականության գծերը (քաջություն, վճռականություն, կազմակերպվածություն, հնարամտություն): Երևակայական իրավիճակում սեփական և այլ մարդկանց վարքագծի համեմատությունը ներկայացված իրական կերպարի պահվածքի հետ, երեխան սովորում է անհրաժեշտ գնահատականներ և համեմատություններ անել:

Նախակրթական տարիքում մանկական խաղերն աստիճանաբար ձեռք են բերում ավելի առաջադեմ ձևեր, վերածվում զարգացման, դրանց բովանդակությունը փոխվում և հարստանում է նոր ձեռք բերված փորձի շնորհիվ: Առանձին

առարկայական խաղերը ձեռք են բերում կառուցողական բնույթ, դրանցում լայնորեն կիրառվում են նոր գիտելիքներ հատկապես բնական գիտությունների բնագավառից: Ինչպես նաև այն գիտելիքները, որոնք երեխաները ձեռք են բերում դպրոցում աշխատանքային պարապմունքների միջոցով:

Խմբային և կոլեկտիվ խաղերը ինտելեկտուալացվում են: Այս տարիքում կարևոր է, որ կրտսեր աշակերտը դպրոցում և տանը ապահովված լինի բավարար քանակությամբ կրթական խաղերով և ժամանակ ունենա դրանցով խաղալու: Այս տարիքի խաղերը շարունակում են երկրորդ տեղը գրավել կրթական գործունեությունից հետո՝ որպես առաջատար և էականորեն ազդում երեխաների զարգացման վրա:

«Խաղը աճող երեխայի մարմնի կարիքն է: Խաղի ընթացքում զարգանում է երեխայի ֆիզիկական ուժը, ձեռքն ավելի ուժեղ է դառնում, մարմինը դառնում է ավելի ճկուն, ավելի ճիշտ՝ զարգանում է տեսողությունը, խելքը, հնարամտությունը և նախաձեռնողականությունը» [2, էջ 122]:

Երեխայի համար խաղը ոչ միայն հանգստություն և ժամանց է, այլ նաև գործունեության տեսակ, առանց խաղի երեխան չի կարող նորմալ աճել և զարգանալ: Խաղերում երեխան զարգանում է ֆիզիկապես և մտավոր՝ հանդիպելով ժամանակակից տեխնոլոգիաների աշխարհին: Խաղը զարգացնում է աշխատասիրությունը, նպատակներին հասնելու համառությունը, դիտողականությունը և հնարամտությունը: Պետք է անընդհատ գտնել և օգտագործել երեխաների զարգացմանը նպաստող խաղեր: Խաղերում երեխաները բացահայտում են իրենց դրական և բացասական կողմերը, որոնք տեսնելով և համեմատելով ուսուցիչը հսկայական հնարավորություն է ստանում բոլորի վրա միասին և յուրաքանչյուրի վրա առանձին ազդելու համար:

Այսպիսով, խաղը զարգացման նպատակներով օգտագործվող միջոցների, մեթոդների և ձևերի բաղադրիչներից է: Խաղը զվարթ և ուրախ տրամադրություն է առաջացնում և ուրախություն է բերում: Աշխույժ, զգացմունքային խաղով տարված՝ երեխաներն ավելի հեշտությամբ սովորում և ձեռք են բերում տարբեր հմտություններ, կարողություններ և գիտելիքներ, որոնք իրենց պետք կգան կյանքում: Ահա թե ինչու

խաղերը պետք է լայնորեն կիրառվեն երեխաների հետ աշխատելիս: Ընդունված է տարբերակել երկու հիմնական տեսակի խաղեր՝

- խաղեր ֆիքսված և բաց կանոններով;
- խաղեր թաքնված կանոններով:

Առաջին տիպի խաղերի օրինակ են ուսումնական, դիդակտիկ և բացօթյա խաղերի մեծամասնությունը, ինչպես նաև ուսումնական խաղերը (ինտելեկտուալ, երաժշտական, զվարճալի խաղեր):

Երկրորդ տեսակը ներառում է խաղեր, որոնցում կյանքի կամ գեղարվեստական տպավորությունների հիման վրա ազատ և անկախ վերարտադրվում են սոցիալական հարաբերությունները կամ նյութական առարկաները:

Դիդակտիկ խաղը որպես ինտելեկտուալ զարգացման միջոց

Վերջերս ուսուցիչները և ծնողները հաճախ են բախվում երեխաներին ակտիվ ժամանցին ծանոթացնելու դժվարություններին: Ակտիվ ժամանցի առավել մատչելի ձևերից մեկը խաղերն են:

Շատ տարածված են ինտելեկտուալ և ստեղծագործական խաղերը կրտսեր դպրոցականների համար: Կարելի է առանձնացնել նման խաղերի հետևյալ տեսակները՝ գրական խաղեր՝ աշակերտների մոտ ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրություն են առաջացնում: Նման խաղերի նպատակն է սովորողների մոտ զարգացնել ճանաչողական հետաքրքրությունը, զարգացնել անհատական կարողությունները, տիրապետել կոլեկտիվ գործունեության հմտություններին: Համակցված խաղեր՝ դրանք այնպիսի խաղեր են, ինչպիսիք են խաղերը լուցկիներով, տրամաբանական խնդիրներ, շաշկի, շախմատ, հանելուկներ և այլն: Դրանք ներառում են գոյություն ունեցող տարրերից, մասերից, առարկաներից նոր համակցություններ ստեղծելու ունակություն:

Բանականությունը լայն իմաստով ամբողջ ճանաչողական գործունեությունն է, ավելի նեղ իմաստով այն ամենաընդհանուր հասկացությունն է, որը բնութագրում է մարդու մտավոր ունակությունների ոլորտը [1, էջ 775]: Այս տեսակի որակները

ներառում են վերլուծելու, սինթեզելու և վերացականելու ունակությունը, որի առկայությունը նշանակում է, որ ինտելեկտն ունի մտածողության բավարար ճկունություն և ստեղծագործական ներուժ, տրամաբանական մտածողության ունակություն, որն արտահայտվում է իրական աշխարհի իրադարձությունների և երևույթների միջև պատճառահետևանքային կապերը տեսնելու, դրանց հաջորդականությունը ժամանակի և տարածության մեջ հաստատելու ունակությամբ. ինչպես նաև երեխայի ուշադրությունը, հիշողությունը և խոսքը:

Մտավոր գործունեությունը մանկության ամենաբնորոշ հատկանիշն է: Այն ի հայտ է գալիս ոչ միայն արտաքին դրսևորումներով, այլև ներքին գործընթացների տեսքով: Հոգեբանությունը վաղուց նշել է գործունեության կարևորությունը մտավոր զարգաց դիդակտիկ խաղերի յուրահատկությունը կայանում է նրանում, որ դա միևնույն ժամանակ կրթության ձև է, որը պարունակում է երեխաների խաղային գործունեությանը բնորոշ բոլոր կառուցվածքային տարրերը (մասերը)՝ գաղափար (առաջադրանք), բովանդակություն, խաղային գործողություններ, կանոններ, արդյունք: Բայց դրանք դրսևորվում են մի փոքր այլ ձևով և որոշվում են դիդակտիկ խաղերի հատուկ դերով նախադարձական տարիքի երեխաների դաստիարակության և ուսուցման գործում: ման հաջողության համար:

Դիդակտիկ առաջադրանքի առկայությունը ընդգծում է խաղի կրթական բնույթը և դրա բովանդակության կենտրոնացումը երեխաների ճանաչողական գործունեության զարգացման վրա:

Ի տարբերություն դասարանում առաջադրանք ուղղակի դնելու, դիդակտիկ խաղում այն առաջանում է նաև որպես խաղային առաջադրանք հենց երեխայի համար: Դիդակտիկ խաղի կարևորությունն այն է, որ այն զարգացնում է երեխաների անկախությունը և ակտիվ մտածողությունն ու խոսքը:

Խաղի զարգացումը մեծապես պայմանավորված է երեխաների մտավոր գործունեության տեմպերով, խաղային գործողությունների կատարման մեծ կամ փոքր հաջողությամբ, կանոնների յուրացման մակարդակով, նրանց հուզական փորձառություններով և խանդավառության աստիճանով: Նոր բովանդակության յուրացման, նոր խաղային գործողությունների, կանոնների և խաղի սկզբի շրջանում

դրա տեմպերը բնականաբար ավելի դանդաղ են ընթանում: Հետագայում, երբ խաղը ծավալվում է, և երեխաները տարվում են, նրա տեմպն արագանում է: Խաղի վերջում զգացմունքային վերելքը կարծես թե մարում է, և տեմպը նորից դանդաղում է:

Ուսուցումը և դրա դերը կրտսեր դպրոցական տարիքում մտավոր գործընթացների զարգացման գործում

Որպեսզի երեխան դպրոցում անցնի համակարգված կրթության, անհրաժեշտ է նրա մտավոր զարգացման որոշակի մակարդակ, որը ձեռք է բերվում երեխաների նախադպրոցական կյանքի վերջին շրջանում: Գիտելիքների համակարգված յուրացմանն անցումը, իր հերթին, ազդում է երեխայի հոգեկանի զարգացման վրա՝ փոխելով ոչ միայն տարրական դպրոցի սովորողի ընդհանուր կողմնորոշումն ու անհատականության գծերը, այլև նրա մտավոր գործընթացների ընթացքի բնույթը: Ուսուցման ազդեցությամբ փոխվում է երեխայի ընկալումը, հիշողությունը, մտածողությունը, փոխվում է նրա ողջ հոգեկանը: Դպրոցական կրթության որոշիչ դերը երեխայի հոգեկանի զարգացման գործում կախված է ինչպես գիտելիքների բովանդակությունից, այնպես էլ ձուլման մեթոդից: Գիտության հիմունքների համակարգված տիրապետումը հարստացնում է երեխային նոր գիտելիքներով, ընդլայնում է նրա մտահորիզոնը և նոր բովանդակություն հաղորդում նրա մտավոր գործունեությանը. իր հերթին այս նոր բովանդակությունը փոխում է մտավոր գործընթացների բնույթը, ուղեղի գործունեության բնույթը: Դպրոցական տարիքում փոխվում է ոչ միայն այն, թե ինչ է երեխան մտածում և ինչ հիշում, այլև ինչպես է նա մտածում և ինչպես է հիշում: Օրինակ՝ պատմությանը կամ բնագիտությանը վերաբերող բաժին սովորելու համար չորրորդ դասարանի աշակերտը չի կարող օգտագործել տեքստի պարզ կրկնությունը և բառացի անգիր անելը: Այս կերպ նա կարող էր սովորել մի փոքրիկ բանաստեղծություն կամ մի քանի տող ռուսաց լեզվով, որը նրան հարցրել էին դպրոցական սովորելու հենց սկզբում: Բայց բնագիտության և պատմության դաս կարելի է քաղել միայն տեքստի վրա աշխատելու, էականը ընդգծելու, ներկայացված նյութի տրամաբանական կապերը յուրացնելու և ոչ միայն փաստերի և իրադարձությունների ցանկը անգիր անելով: Այսպիսով, տարրական դպրոցում սովորելու շրջանում ձևավորվում է տրամաբանական մտածողություն,

տրամաբանական հիշողություն, ընկալման ավելի բարդ ձևեր և այլն: Իհարկե, մտավոր պրոցեսների այս բարձրագույն ձևերի զարգացումը դեռևս հեռու է տարրական դպրոցական տարիքում: Տարրական դպրոցական տարիքի երեխաները նույնպես չեն վերահսկում իրենց ուշադրությունը: Եթե ցածր դասարաններում դասը բավարար հետաքրքրություն չի առաջացնում, միապաղաղ է և չի ուղեկցվում դրական հուզական փորձով, երեխաները սկսում են արագ շեղվել, դառնում չափից դուրս ակտիվ, շատախոս, անհանգիստ, իսկ դասարանում հայտնվում են կատակություններ և ծիծաղ: Թեև կրտսեր դպրոցական տարիքում սովորելը չպետք է զվարճալի լինի, այն պետք է լինի հենց սկզբում բավականին գրավիչ: Որքան բարդ և լուրջ լինի ուսումնական նյութը, այնքան այն պետք է հենվի վիզուալիզացիայի վրա և այնքան ավելի է պահանջում, որ ուսուցիչը կարողանա ուղղորդել ուսանողների ուշադրությունը: Նշանն արտահայտում է աշակերտի կրթական աշխատանքի հանրային գնահատականը, ազդում է նրա դիրքի վրա թիմում և, այդ պատճառով, դառնում է կրթական գործունեության անմիջական շարժառիթ, իսկ միջին և հատկապես տարրական դպրոցական տարիքի ավարտին այն սկսում է խաղալ: կարևոր դեր երեխայի կողմից սեփական գիտելիքների որակի ճիշտ գնահատման գործում: Նշումը կարևոր կրթական գործիք է, որն ուղղորդում և կազմակերպում է տարրական դպրոցական տարիքի երեխաների կրթական գործունեությունը [4, էջ 68]:

Հստակ հասկացված կոնկրետ նպատակների և դրանց համապատասխան անմիջական դրդապատճառների առկայությունը պարտադիր պայման է դպրոցականների կրթական գործունեության կազմակերպման համար: Բայց սա դեռ բավարար չէ: Երեխան կարող է ունենալ նպատակ, կարող է ցանկանալ հասնել այս նպատակին, բայց չգիտի, թե ինչպես հասնել դրան:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների համար բնորոշ առանձնահատկությունն այն է, որ նրանց վարքագիծը կազմակերպելու բավականաչափ հաստատված ձևերի և տեխնիկայի բացակայությունը: Օրինակ, երբ կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաները խնդիր են լուծում, նրանք հաճախ սկզբում չեն մտածում դրա մասին, հետո լուծում են այն, այլ անմիջապես, իրենց առաջին տպավորությունից ելնելով, սկսում են կատարել տարբեր թվաբանական գործողություններ՝ հասնելով արդեն իսկ լուծմանը, այս գործողությունների

կատարման համար: Անդրադարձը և խորհրդածությունը որպես անկախ ներքին գործընթաց՝ առանձին գործողություններից, ավելի է դժվարացնում այն կրտսեր աշակերտի համար: Տարրական դպրոցական տարիքում առաջնային նշանակություն ունի նաև տեսողական, պատկերավոր հիշողությունը: Անգիր արվող ուսումնական նյութում տարրական դպրոցական տարիքի երեխաները լավագույնս հիշում են փաստեր, իրադարձություններ, երևույթների և գործընթացների արտաքին տեսքի նկարագրություններ: Կրտսեր դպրոցականի մտածողությունը ձևավորվում և վերակառուցվում է դպրոցական կրթության գործընթացում և դրա հիման վրա:

Կրտսեր դպրոցական տարիքում այն նոր է սկսում ազատվել կոնկրետ առարկայական բովանդակության հետ անմիջական կապից՝ դեռևս լիովին պահպանելով իր տեսողական-փոխաբերական բնույթը: Սակայն ուսուցման գործընթացում գիտելիքների յուրացման ազդեցության տակ երեխաների մտածողությունը ձեռք է բերում այլ ուղղվածություն և այլ բովանդակություն: Այն դառնում է ոչ միայն գործնական խնդիրների լուծման միջոց, այլ նաև համակարգված գիտելիքներ ձեռք բերելու միջոց, գիտության հիմունքները յուրացնելու միջոց:

Գիտության հիմունքներին տիրապետելը երեխայից պահանջում է տեսական դատողություն վարել, ստուգել իր դատողություններն ու ապացույցները, այն պահանջում է իրերի արտաքին տեսքից այն կողմ ներթափանցել նրանց ավելի խորը էության մեջ: Այսպիսով, երեխայի տրամաբանական միտքը սկսում է աստիճանաբար ենթարկել ճանաչողության կոնկրետ զգայական ձևերին: Բայց միննույն ժամանակ տարրական դպրոցի աշակերտի աբստրակտ մտածողությունը դեռևս կարիք ունի տեսողական ներկայացումների մշտական աջակցության: Հենց որ տարրական դպրոցական տարիքի երեխայի տրամաբանական մտածողությունը հեռանում է պարզությունից և օբյեկտիվությունից և անցնում վերացական հասկացությունների վրա հիմնված վերացական դատողության հարթություն, այն կարծես կորցնում է իր աջակցությունը, և երեխան դադարում է հաղթահարել առաջադրանքը: Միայն ավելի ուշ, երբ ուսանողները անցնում են ուսումնական առարկաների ուսումնասիրությանը, որոնք բովանդակությամբ ավելի բարդ են և վերացական, նրանք լիովին տիրապետում են մտածողության վերացական տրամաբանական ձևերին:

Այսպիսով, համակարգված դպրոցական կրթությունը, որպես կանոն, երեխաների գործունեությունն է, որի ընթացքում տեղի է ունենում նրանց մտավոր և ճանաչողական գործընթացների հետագա զարգացում և աստիճանական վերակառուցում:

Աղյուսակ 1. Երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման փուլերը

I Փուլ	Նախապատրաստական	1-ին դասարան	Իմիտացիա	Զգայական, հուզական և ինտելեկտուալ փորձի կուտակումը՝ որպես ստեղծագործության հիմք, ստեղծագործական գործունեության չափանիշների, տեխնոլոգիաների, միջոցների, մեթոդների յուրացում:
II Փուլ	Հիմնական	2-3-րդ դասարան	Վերափոխում	Հիմնական ստանդարտների կիրառումը և դրանց վերափոխումը անձնական նշանակալի նորերի՝ անհատական բնութագրերին, հնարավորություններին և կարիքներին համապատասխան.
III	Վերջնական	4-րդ	Այլընտրանք	Ստեղծագործական

Փուլ		դասարան		գործունեության անհատականացում, սեփական յուրահատուկ nճի ստեղծագործական անհատականության ձևավորում
------	--	---------	--	--

Եզրակացություն

Ուսուցչի ռացիոնալ գործողություններից է կախված կրտսեր դպրոցականների ինտելեկտուալ կարողությունների բացահայտումը: Իսկ անձի ինտելեկտուալ գծերը հասկացվում են որպես տվյալ երեխայի հոգեկանի զարգացման առանձնահատկություններ, նրա մտածողության, հիշողության, ուշադրության առանձնահատկություններ: Երեխան ինքնուրույն մտածողության զարգացմանը զուգահեռ զարգացնում է խոսքը, որը կազմակերպում և պարզաբանում է միտքը, թույլ է տալիս արտահայտել այն ընդհանրացված՝ առանձնացնելով կարևորը երկրորդականից: Մտածողության զարգացումն ազդում է նաև մարդու դաստիարակության վրա: Երեխան զարգացնում է բնավորության դրական գծեր և իր մեջ լավ որակներ զարգացնելու անհրաժեշտություն՝ արդյունավետություն, ինքնուրույն մտածելու և ճշմարտությանը հասնելու կարողություն, պլանավորել գործողությունները, ինչպես նաև ինքնատիրապետում և համոզմունք, սեր և հետաքրքրություն առարկայի նկատմամբ, սովորելու ցանկություն և այլն: Ուսուցիչը ուսումնական գործընթացն իրականացնելիս բնականաբար պետք է հաշվի առնի սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները: Ինչպես հայտնի է, նախադպրոցական տարիքում երեխայի առաջատար գործունեությունը խաղն է: Բայց ժամանակն անցնում է, ու երեխան մեծանում է ու դառնում դպրոցական: Իսկ կրտսեր դպրոցական տարիքում առաջատար գործունեությունը ուսումնառությունն է: Ուստի, որպեսզի երեխան հաջողությամբ հարմարվի դպրոցական կյանքին, անհրաժեշտ է սահուն անցում կատարել գործունեության մի տեսակից մյուսին: Դա անելու համար ուսուցիչը դասերին օգտագործում է տարբեր տեսակի խաղային տեխնիկաներ՝ կրթական խաղեր: Նա կարող է դրանք ներառել թե՛ դասարանական, թե՛ արտադասարանական գործունեության մեջ: Խաղերը պետք է կրեն ուսուցողական կամ կրթական բնույթ:

Նրանց նպատակն է ընդլայնել իրենց մտահորիզոնը, ձևավորել սեփական աշխարհայացք և հետաքրքրություն կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների նկատմամբ: Եվ այստեղ առաջին տեղում են ինտելեկտուալ բնույթի խաղերը: Տարրական դասարանների աշակերտները, այսինքն՝ կրտսեր դպրոցական տարիքի

երեխաները, մեծապես տարբերվում են միմյանցից իրենց ուսումնական հաջողություններով՝ կենտրոնացած և շեղված, արագ սովորողներ և դանդաղաշարժներ: Նրանք գալիս են տարբեր ընտանիքներից՝ ավելի զարգացած և պակաս զարգացած, բարեկիրթ և անբարեկիրթ, սիրալիր և նրանց, ովքեր ջերմություն չեն ստանում: Նրանց բոլորն ունեն նույն տարիքը, շրջակա միջավայրին արձագանքելու որոշ ընդհանուր հատկանիշներ և միևնույն ժամանակ նրանք շատ տարբեր են: Այդ իսկ պատճառով շատ կարևոր է ընտրել և կիրառել ճիշտ խաղային տեղնիկներ:

Ինչպես գիտեք, ցածր դասարաններում բոլոր ուսումնական առարկաները (երբեմն բացառությամբ նկարչության, երգի և ֆիզկուլտուրայի) դասավանդում է մեկ ուսուցիչ, առավել հաճախ՝ դասվարը: Նա ամեն օր սովորեցնում և կրթում է իր աշակերտներին՝ դաստիարակելով և զարգացնելով նրանց: Տարրական դասարանների աշակերտների վերաբերմունքը ուսուցչի նկատմամբ ակնհայտորեն ունի և՛ ուժեղ, և՛ թույլ կողմեր և արտահայտում է տարիքային զարգացման որոշակի առանձնահատկություններով: Այնպիսի հոգեբանական բնութագրերը, ինչպիսիք են ուսուցանվող ամեն ինչի ճշմարտացիության նկատմամբ հավատը, ընդօրինակումը և վստահելու ջանասիրությունը, սրանք կարևոր նախապայման են սկզբնական ուսման համար և ներկայացնում են, ասես, սովորելու կարողության և կրթվելու երաշխիք:

Գրականության ցանկ

1. Алферов А.Д. Психология развития школьников: Учебное пособие по психологии. — Ростов на/Д: изд-во Феникс, 2000. — 384с.
2. Аникеева Н.П. Учителю о психологическом климате в коллективе. — М., 1983. — 215с.
3. Возрастная и педагогическая психология: Хрестоматия / Под общ. ред. И.В. Дубровиной. — М.: Академия, 1999. — 320с.
4. Гальперин П.Я. Введение в психологию: Учебное пособие для вузов. — 2-е изд. — М.: Университет, 2000. — 336с.